

Plukovník doc. Ing. Jaroslav K o m á r e k, CSc.

(Institut strategických studií, Brno)

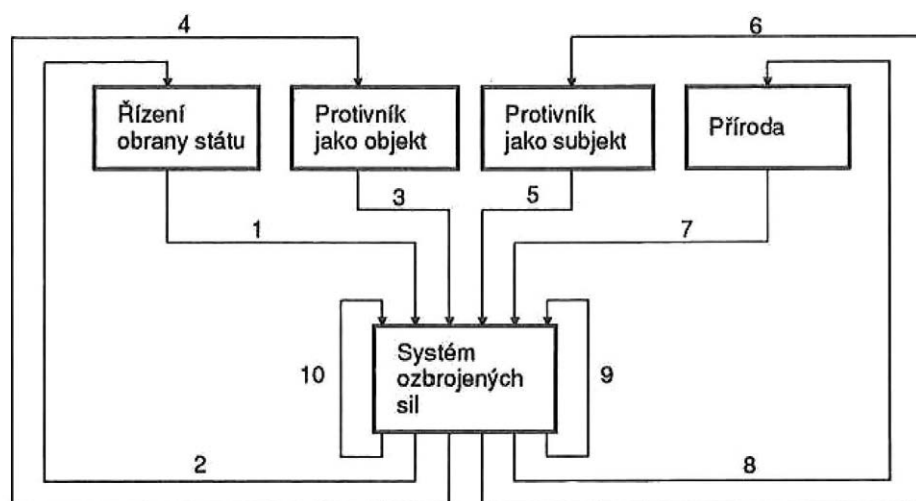
SOUČASNÉ MOŽNOSTI VĚDY PŘI TVORBĚ SYSTÉMU OBRANY STÁTU

Že se věrohodné zajištění obrany České republiky jako záruka její suverenity i podmínka integrace do evropského bezpečnostního systému neobejde bez vědecké podpory, je evidentní. Odpovídající argumentace v obecné rovině je např. v celé řadě článků prvního ročníku Vojenských rozhledů, z kterých vyplývá, že principiálně nové pojetí obrany malého státu vyžaduje řešit celý komplex problémů od výzbroje, organizační struktury a zásad bojového použití ozbrojených sil až po přípravu ekonomického a lidského potenciálu státu vůbec. Současné vědní zázemí obrany státu není na řešení těchto problémů dostatečně připraveno a nejzávažnějším nedostatkem je absence metod umožňujících analyzovat různá ohrožení a především kvalifikovat odpovídající reakce a rizika jako východisko pro návrh efektivních organizačních struktur systému obrany a jejich funkce v míru a za války. V této souvislosti vystupuje do popředí modelování boje, které je sice všeobecně uznáváno, ale současně materiální a organizační podmínky vědecké práce v armádě jeho rozvoj příliš nemotivují. Nelze totiž předpokládat, že žádoucích, tj. se zahraničními modely srovnatelných výsledků dosáhne několik nadšenců "tak nějak" vedle jiných povinností. Ostatně většina zahraničních modelů je produktem civilní vědeckovýzkumné základny zaměřené na problematiku obrany (např. RAND Corporation v USA a IABG v SRN), v kterých se výzbroj nového modelu zpravidla nepočítá na roky, ale na měsíce.

Může tedy současný stav vědy vůbec podpořit tvorbu systému obrany České republiky? I přes uvedené nedostatky může, ale v jiné rovině než se zpravidla požaduje. Na rozdíl od nedostatečné připravenosti řešit konkrétní otázky může významně přispět "mimo sebe" v té nejobecnější rovině a sice důslednou aplikací systémového přístupu v praxi, který představuje současný základní metodický přístup k poznání jevů (paradigma). Podmínkou zkoumání každého reálného jevu (objektu) je zavedení jeho abstrakce - systému a to tak, že definujeme jednotlivé prvky systému, jejich vlastnosti a vzájemné vztahy systému jako celku s prostředím. Systémový přístup používáme i intuitivně, ale podmínkou vědeckého zkoumání je zavedení takových systémů, které umožňují optimální využití informací

a nalezení takových zákonitostí, které platí pro třídy systémů a nikoliv jen pro systémy jedinečné.

Uvedme si pro ilustraci ten nejelementárnější příklad a sice vymezení systému ozbrojených sil v podstatném prostředí způsobem demonstrujícím možné informační a hmotné vazby (obr. 1).

Obr. 1 Systém ozbrojených sil v podstatném prostředí

Rozlišení vazeb systému s prvky prostředí:

vstupy informační:	1 - úkoly
	3 - výsledky průzkumu
vstupy hmotné:	5 - palebné působení protivníka
	7 - počasí, suroviny
výstupy informační:	2 - hlášení
	6 - demaskující příznaky
výstupy hmotné:	4 - ničení protivníka
	8 - působení na přírodu
vlastní vazba informační:	9 - sebeřízení, seberegulace, evidence
vlastní vazba hmotná:	10 - zásoba materiálu a energie

Takto formálně rigorózní vymezení se může jevit samoúčelné, ale pokusme se o systémový přístup na konkrétnějším příkladu, tj. na rozlišení jednotlivých prvků systému ozbrojených sil. Tato úloha je podstatně složitější, a proto je účelné nejdříve uplatnit zjednodušený formálně volný přístup.

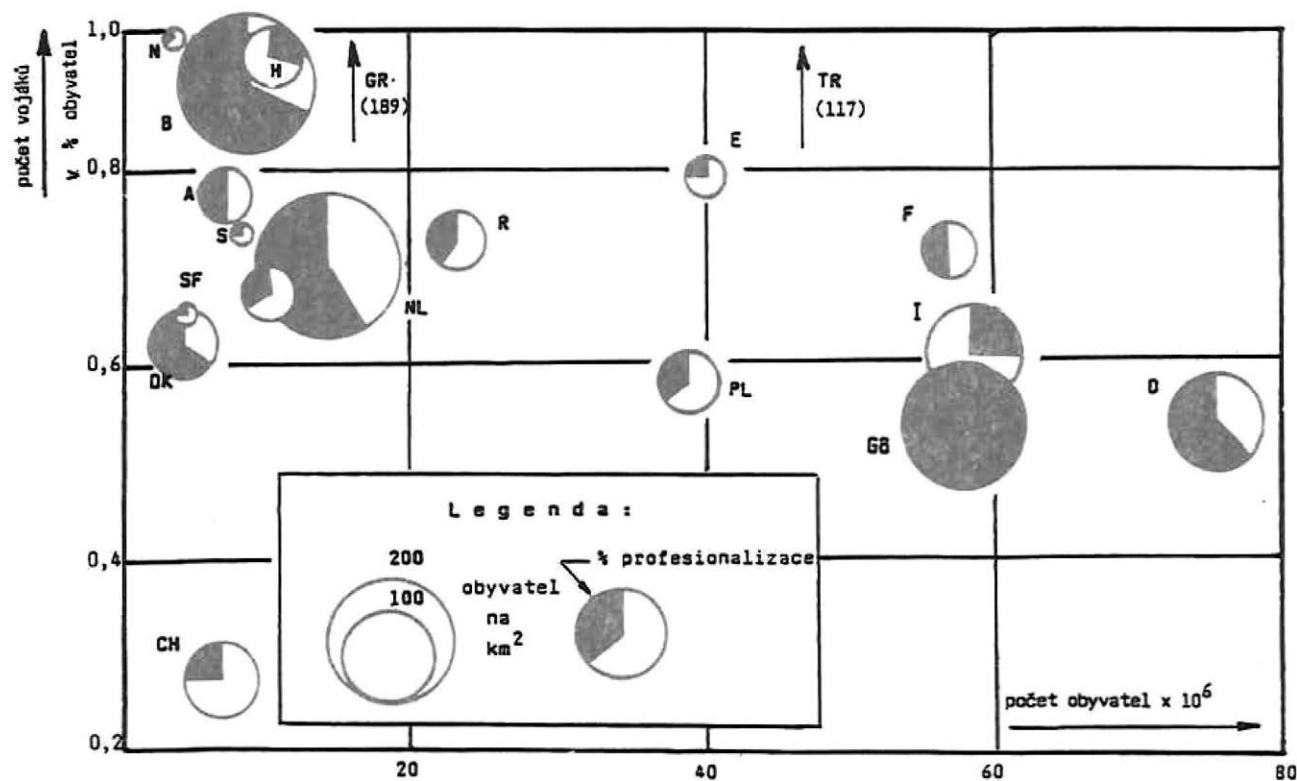
Z hlediska hmotných vazeb jsou základem systému ozbrojených sil dva autonomní palebné podsystémy - pozemních sil a letectva - které působí především proti pozemní sestavě ozbrojených sil protivníka a jejich vlastní pozemní sestava je chráněna palebným podsystémem PVO. Jako multiplikátor příznivého i nepříznivého vlivu terénu na vedení bojové činnosti funguje hmotné působení ženižního podsystému. Informačními vazbami jsou charakteristické podsystémy velení, spojení, průzkumu všeho druhu, navigace a navedení. Za smíšený je z těchto hledisek možno považovat podsystém OPZHN, který je určen pro specifické podmínky bojové činnosti. Funkce všech uvedených podsystémů je však limitována stavem jejich technických i lidských prvků a zásobou materiálu a tedy dlouhodobá činnost je podmíněna hmotným působením relativně samostatného podsystému týlového a technického.

Pro tyto základní druhy podsystémů jsou charakteristické rozdíly jejich funkce v čase. Zatímco palebný podsystém působí převážně na vizuální schopnosti a cyklus spánku lidského prvku, týlový a technický systém může fungovat v opačné periodě a informační podsystém je "bdělý" nepřetržitě.

Již z této stručné charakteristiky struktury a vazeb systému ozbrojených sil je zřejmé, že právě teď, na počátku transformace Armády ČR je nutno se rozhodnout, zda i nadále tradičně, tj. s dosavadní přemírou druhů vojsk a zabezpečení a spletitou podřízeností velitelskou, odbornou a operační, a nebo systémově k logistice, C 1 a tedy k interoperabilitě s euroatlantickou aliancí. Nebude to ale tak jednoduché, jako když byl jen jeden vzor a ten byl jen jednoznačně akceptován, protože interoperabilita není totéž co uniformita, o čemž svědčí rozdíly ve strukturách armád členů aliance.

Systémový přístup nelze také redukovat jen na analýzu struktury systému a následným krokem musí být kvalitativní analýza transformačního procesu, protože jedině ta může dát odpověď na otázku, jaké uspořádání struktury je nejefektivnější (a to je úloha systémového modelování).

Na závěr ještě poznámka k úvodnímu příkladu vymezení systému v prostředí. Vymezení podstatných prvků a vazeb se neomezuje jen na organizační systémy; obecně znamená systémový přístup vymezení jakéhokoli jevu v jeho "celistvosti" jako množiny podstatných souvislostí. Na příklad v úvahách o celkovém počtu vojáků Armády ČR se uvádí jako žádoucí cílový stav hodnota odpovídající 0,5 % populace s odkazem na některé evropské státy. Cílový stav armády bude zřejmě vycházet z jiných faktorů než pouhé analogie, pro ilustraci je však tento příklad velmi názorný. Jestliže vyjádříme kvantitativně vztah měrného počtu vojáků a populace (obr. 2), je zřejmé, že některé jevy jsou okrajové (Švýcarsko, Řecko, Turecko), nelze je zařadit do zkoumané třídy jevů (tj. zobecnit) a jejich poznání vyžaduje zavedení jiného systému souvislostí. Základní obecnou vlastností je pokles měrného počtu vojáků s absolutním počtem obyvatel (tj. existence určité "minimální" struktury armády), zatímco vliv rozměru státu (vyjádřený hustotou osídlení), stupně profesionalizace a např. nevyjádřeného národního důchodu není zosobněný. Potřeba hledání dalších souvislostí, tj. zavedení systému jiným způsobem na zkoumaný jev je vědě vlastní, protože ta vedle odpovědí přináší i další otázky, neboť kde není pochybnosti, není vědy.

Obr. 2 Počet vojáků v % obyvatel